

Danuta Miłaszewicz

Uniwersytet Szczeciński
Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
Katedra Makroekonomii
dmilasz@wneiz.pl

UBÓSTWO W GOSPODARKACH RYNKOWYCH – PRZYKŁAD KRAJÓW UE

Streszczenie: Ubóstwo jest wielowymiarowym zjawiskiem społecznym występującym w każdej gospodarce na całym świecie, a jego eliminacja stała się pierwszym z Celów Zrównoważonego Rozwoju (*The Sustainable Development Goals* – SDGs). Celem artykułu jest analiza poziomu ubóstwa i jego zmian w krajach UE podzielonych na dwie grupy: stare i nowe gospodarki rynkowe. Przeprowadzono ją na podstawie 10 wskaźników (dostępnych w bazie danych Eurostatu), określających postępy w realizacji pierwszego SDG z wykorzystaniem statystycznej analizy opisowej ich szeregów czasowych dla okresu 2005-2016 oraz syntetycznych wektorowych miar ubóstwa obliczonych dla każdego kraju. Uzyskane wyniki wskazują na znaczne zróżnicowanie ubóstwa w analizowanych grupach krajów, a także na zmiany jego poziomu w badanym okresie.

Słowa kluczowe: pomiar ubóstwa, kraje UE, Cel Zrównoważonego Rozwoju.

JEL Classification: I32.

Wprowadzenie

W literaturze przedmiotu, ze względu na wielowymiarowość pojęcia ubóstwa, wskazuje się na różne przyczyny występowania tego problemu społecznego. Podkreśla się, że jest to zjawisko złożone mające swoje źródła zarówno w czynnikach ekonomicznych, jak i nieekonomicznych, w indywidualnych charakterystykach, a także realiach całego kraju czy regionu, w jakich żyją ubodzy [Kim, Lee, i Lee, 2010; Nándori, 2011].

Chociaż różnice między krajami i ich grupami pod względem poziomu, zasięgu oraz głębokości ubóstwa są znaczące, to w każdych warunkach na problem ten można patrzeć jako na przejaw funkcjonowania systemu gospodarczego. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że w gospodarkach rynkowych ubóstwo

może być traktowane jako: efekt zewnętrzny funkcjonowania konkurencyjnej gospodarki [Malinowska, 2012], przejaw nieefektywności rynku [Ignaciuk i Kiwak, 2014] czy też wada kapitalizmu [Therborn, 2015, s. 9].

Głównym celem artykułu jest określenie poziomu ubóstwa i jego zróżnicowania w okresie 2005-2016 w krajach UE podzielonych na dwie grupy: stare gospodarki rynkowe (SGR) oraz nowe gospodarki rynkowe (NGR). Analizę zróżnicowania poziomu ubóstwa w tych grupach krajów przeprowadzono, wykorzystując bazę Eurostatu *Sustainable Development Indicators* [www 1] oraz statystyczną analizę opisową szeregów czasowych 10 wskaźników przyjętych przez Komisję Europejską (KE) do badania postępów w realizacji pierwszego z 17 SDGs określonych w Agendzie 2030 [www 2].

Artykuł składa się z trzech części. W pierwszej dokonano przeglądu literatury przedmiotu na temat ubóstwa i jego przyczyn. Część drugą poświęcono metodyce przeprowadzonych badań. W części trzeciej przedstawiono wyniki dokonanej analizy.

1. Ubóstwo i jego pomiar – przegląd literatury

Zasięg oraz charakter ubóstwa są obecnie bardzo zróżnicowane geograficznie, co prowadzi do licznych prób identyfikacji tego zjawiska, jego definiowania i pomiaru. Ubóstwo jako pojęcie niejednoznaczne interpretowano na wiele sposobów, skupiając się na różnych jego aspektach [Marx, Nolan i Olivera, 2015; Weziak-Białowolska, 2016]. Istniejące definicje można podzielić na dwie grupy. Pierwszą stanowią te odnoszące się do aspektów monetarnych (dochodu, wydatków, konsumpcji, majątku), które można łatwo zoperacjonalizować, ułatwiając ilościowy pomiar ubóstwa. Odnoszą się one do ubóstwa w sposób tradycyjny, uwzględniając jedynie jego ekonomiczne aspekty. Druga grupa to definicje odwołujące się do dobrobytu, a ich operacjonalizacja opiera się także na niewymiernych ilościowo, subiektywnych wskaźnikach jakościowych. Zaliczane do tych grup definicje mogą odnosić się do ubóstwa bezwzględnego (absolutnego) lub względnego (relatywnego). Ubóstwo absolutne opiera się na ustaleniu konkretnie określonego minimum życiowego i oznacza z reguły brak środków czy zasobów koniecznych do życia, czyli zaspokojenia potrzeb uznawanych w danym społeczeństwie za niezbędne, podstawowe [Gordon i in., 2009, s. 4]. Ubóstwo relatywne odnoszone jest natomiast do względnego standardu życia w danym społeczeństwie i oznacza niedobór środków, zasobów, odczuwany subiektywnie przez jednostki lub grupy w porównaniu do średniego poziomu życia w danym spo-

łączeństwie. Ubóstwo względne jest, jak wskazuje Mellish [2016], efektem pogłębiających się nierówności prowadzących do rozwarstwienia społeczno-ekonomicznego, które obserwowane jest obecnie, z różnym nasileniem, we wszystkich regionach świata. Dlatego też jego granice są różne w zależności od określonych warunków, w jakich następuje formalne wyznaczanie tych granic.

Jako przykład definicji należącej do pierwszej grupy można wymienić tę sformułowaną przez Townsenda [1979, s. 20], przedstawiającą ubogiego jako kogoś, czyjego wzorce konsumpcji odbiegają na niekorzyść od ogólnych społecznych norm konsumpcyjnych. Według Darvasa [2017] standardowe określenie ubóstwa zbiega się z codziennym użyciem słowa „ubóstwo” i dotyczy sytuacji, w której dana osoba ma niewiele pieniędzy i niewiele majątności. W opinii Haughtona i Khandkera [2009, s. 1] w tym konwencjonalnym ujęciu biedni to ci, którzy nie mają wystarczającego dochodu lub konsumpcji, aby przekroczyć pewien minimalny próg, wyznaczany w różnych społecznościach w postaci np. minimum egzystencji czy minimum socjalnego. Drugą grupę definicji ubóstwa stanowią te, które traktują ten problem znacznie szerzej, wychodząc poza jego ekonomiczne rozumienie. Zdaniem Kaźmierczak-Kałużnej [2012] w szerokim pojmowaniu ubóstwa niedostatek ekonomiczny współwystępuje z upośledzeniem społecznym i politycznym. Według Banku Światowego [2001] ubóstwo to wyraźne pozbawienie dobrobytu, co oznacza niski poziom zdrowia i edukacji, słaby dostęp do czystej wody i odpowiednich warunków sanitarnych, niewystarczające bezpieczeństwo fizyczne, brak głosu (np. politycznego), niewystarczające możliwości i szanse na lepsze życie.

Najszerze podejście do ubóstwa koncentruje się zatem na zdolności jednostki do funkcjonowania w społeczeństwie. Zdaniem Haughtona i Khandkera [2009, s. 2] biednym ludziom często brakuje kluczowych zdolności; mogą nie mieć wystarczających dochodów lub wykształcenia, być w złym stanie zdrowia, czuć się bezsilnymi lub pozbawionymi wolności politycznych. Natomiast w opinii Lister [2007, s. 49] ubóstwo można rozumieć jako szczególny rodzaj bezsilności, niezdolność do kontrolowania okoliczności związanych z własnym życiem w obliczu grup społecznych posiadających większą władzę.

Należy jednak podkreślić, że pomimo występowania w literaturze przedmiotu licznych charakterystyk ubóstwa wyrażany jest także pogląd, iż obecne definicje dominujące w naukach społecznych nie przyczyniają się do właściwego zrozumienia tego problemu [Barkin i Lemus, 2013]. Dzieje się tak, ponieważ jak wskazuje Tarkowska [2013b, s. 437], ubóstwo jest złożonym i wielowymiarowym kompleksem zjawisk różnej natury, zarówno ekonomicznych, jak i społecznych czy kulturowych, podlegających ocenie i wartościowaniu, a także zmienności postaw wobec nich. Autorka ta stwierdza, że ubóstwo „zawsze było

i jest poddane wartościowaniu i silnie nacechowane aksjologicznie” [Tarkowska, 2013a, s. 15]. Spostrzeżenie to odnosi się także do przyczyn ubóstwa i objawia się, wskazywaną w literaturze przedmiotu, ich różnorodnością. Zdaniem Kazimierczak-Kałużnej [2012] źródeł ubóstwa należy poszukiwać w czynnikach ekonomicznych i pozaekonomicznych. Boryczko i in. [2016, s. 69] podkreślają natomiast, że ubóstwo jest trudnym problemem społecznym ze względu na dużą ilość uwarunkowań przyczyniających się do jego powstania oraz wielowarstwowe zakorzenie w makro- i mikrostrukturalnych czynnikach. Według Komisji Europejskiej [2009, s. 3] ubóstwo może być spowodowane przez czynniki społeczne i indywidualne. Do najczęściej występujących społecznych czynników wywołujących ubóstwo należą: wysoka stopa bezrobocia, zbyt niskie płace, zbyt niskie świadczenia społeczne i emerytury oraz zbyt wysoki koszt przyzwoitego zakwaterowania. Do drugiej grupy czynników (indywidualnych) zostały zaliczone: brak odpowiedniego wykształcenia, kwalifikacji lub umiejętności, tzw. ubóstwo dziedziczne i uzależnienia [Komisja Europejska, 2009].

W podręczniku na temat ubóstwa, wydanym pod auspicjami Banku Światowego, wymieniono trzy grupy czynników charakteryzujących specyfiki krajowe i regionalne, wspólnotowe oraz gospodarstw domowych i jednostek [Haughton i Khandker, 2009, s. 147-153]. Czynniki mogą być istotne w wyjaśnianiu ubóstwa występującego w różnych typach gospodarek, chociaż ich znaczenie może być odmienne w poszczególnych gospodarkach. Z badań przeprowadzonych przez Pereira da Costę i Diasa [2015] w krajach UE wynika, że postrzeganie tego, co jest główną przyczyną ubóstwa, uzależnione jest od poziomu rozwoju danego kraju. W przypadku najbardziej rozwiniętych krajów uważa się, że ubóstwo ma charakter indywidualistyczny i fatalistyczny, podczas gdy w najsłabiej rozwiniętych krajach przyczyn ubóstwa upatruje się w niesprawiedliwości społecznej.

Pomiar poziomu ubóstwa powinien uwzględniać złożoność tego problemu. Zazwyczaj w tym celu stosowane są klasyczne agregatowe wskaźniki ubóstwa lub coraz częściej – wielowymiarowe miary ubóstwa. Klasyczne agregatowe wskaźniki ubóstwa mają postać formuł statystycznych agregujących indywidualne wskaźniki umożliwiające ocenę tego zjawiska na poziomie kraju, w przekrojach regionalnych i lokalnych czy też na poziomie gospodarstw domowych. Ze względu na brak wspólnej formuły w tym zakresie w badaniach nad ubóstwem są używane różne klasyczne wskaźniki agregatowe dostarczające jednak informacji o odmiennych aspektach ubóstwa. Służą one przede wszystkim do pomiaru zasięgu ubóstwa (*headcount ratio*), jego głębokości (*poverty gap index*), dotkliwości (*poverty severity index*) oraz intensywności (*poverty intensity index*) [Pollok, 2002; Panek, 2014]. Istotnym elementem mierzenia ubóstwa jest zdefiniowanie dla przyjętych wskaźników (miar) granicznych wielkości (linii

lub progów), poniżej których dana jednostka lub grupa będzie uznana za biedną. Linie lub progi ubóstwa mogą mieć charakter monetarny (np. w obszarze dochodów będzie to określony poziom dochodów lub konsumpcji) lub niemonetarny (np. w obszarze edukacji linią ubóstwa będzie określony poziom umiejętności czytania i pisania). Ustalenie odpowiednich granic czy linii ubóstwa jest zawsze jedną z najtrudniejszych kwestii.

Coraz częściej w ostatnich latach podkreśla się jednak niewystarczalność mierników ubóstwa opartych na kryteriach dochodowych przy pomiarze tego zjawiska i wskazuje się konieczność uwzględniania jego złożoności i wielowymiarowości [Alkire i Santos, 2013]. Dlatego w wielu badaniach prowadzonych w ostatnim czasie pojęciu ubóstwa przypisuje się wielowymiarowość, a jego pomiar obejmuje różne wskaźniki monetarne i niepieniężne [Weziak-Białowolska i Dijkstra, 2014, s. 6-7]. Najpowszechniej stosowanymi wielowymiarowymi miarami ubóstwa są: Indeks Ubóstwa Społecznego (*Human Poverty Index – HPI*) oraz Wielowymiarowy Wskaźnik Ubóstwa (*Multidimensional Poverty Index – MPI*) [UNDP, 2013; Naïri Quinn, 2017, s. 13].

2. Metodyka badań

Analizę ubóstwa w krajach UE przeprowadzono z wykorzystaniem wskaźników ubóstwa z bazy Eurostatu, służących do oceny postępów w realizacji pierwszego z SDGs. Badaniu poddano grupę wskaźników obejmujących horyzont czasowy 2005-2016. Grupa ta (oznaczona jako „NO POVERTY”) składa się z następujących wskaźników [Komisja Europejska, 2017]:

1. Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w % populacji ogółem) – osoby, których zrównoważony dochód do dyspozycji jest niższy od progu zagrożenia ubóstwem, wynoszącego 60% krajowej mediany ekwiwalentnego dochodu do dyspozycji.
2. Osoby zagrożone ubóstwem dochodowym (po uwzględnieniu transferów socjalnych, w % populacji ogółem) – osoby o zrównoważonym dochodzie do dyspozycji poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który wynosi 60% krajowej mediany ekwiwalentnego dochodu do dyspozycji (po transferach socjalnych).
3. Osoby żyjące w trudnych warunkach materialnych (w % populacji ogółem) – udział osób poważnie dotkniętych ubytkami materialnymi, które mają warunki życia mocno ograniczone przez brak zasobów, czyli doświadczają co najmniej 4 z 9 następujących elementów deprivacji; nie stać ich na: (1) opłacanie czynszu lub rachunków za usługi, (2) utrzymywanie odpowiednio ogrzanego domu,

- (3) poniesienie niespodziewanych wydatków, (4) jedzenie mięsa, ryb lub ekwiwalentów białkowych co drugi dzień, (5) spędzenie tygodniowego urlopu poza domem, (6) samochód, (7) pralkę, (8) kolorowy telewizor, (9) telefon.
4. Osoby żyjące w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy (w % populacji poniżej 60. roku życia) – udział osób w wieku 0-59 lat w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy, czyli w gospodarstwach domowych, w których dorośli (w wieku 18-59 lat, wyłączając studentów) wykorzystali średnio w ciągu ostatniego roku 20% lub mniej swojego całkowitego potencjału do pracy.
 5. Wskaźnik obciążenia kosztami mieszkaniowymi według statusu ubóstwa (w % populacji ogółem) – wielkość obciążenia dochodu gospodarstwa domowego kosztami utrzymania mieszkania.
 6. Ludność mieszkająca w mieszkaniu o złym stanie (w % populacji ogółem) – w mieszkaniach z przeciekającym dachem, wilgotnymi ścianami, podłogami lub fundamentami, lub gnijącymi ramami okiennymi.
 7. Zgłoszone przez pacjenta niezaspokojone zapotrzebowanie na opiekę medyczną (ze szczególnego powodu, w % populacji powyżej 16. roku życia) – odsetek ludności w wieku 16 lat i więcej, która zgłosiła niezaspokojone potrzeby w zakresie opieki medycznej (z wyłączeniem opieki stomatologicznej) z jednego z następujących powodów: przyczyna finansowa, lista oczekujących, zbyt daleka podróż (wszystkie trzy kategorie są kumulowane).
 8. Ludność niemająca podstawowych udogodnień sanitarnych według statusu ubóstwa (w % populacji ogółem) – udział osób niemających ani wanny, ani prysznicza, ani splukiwanej toalety w swoim gospodarstwie domowym.
 9. Ludność, która nie jest w stanie odpowiednio ogrzać domu według statusu ubóstwa (w % populacji ogółem) – składowa ubóstwa energetycznego.
 10. Wskaźnik przeludnienia według statusu ubóstwa (w % populacji ogółem) – odsetek osób żyjących w gospodarstwach domowych, w których nie ma co najmniej jednego pokoju dla całego gospodarstwa domowego, a także pokoju dla pary, dla każdej osoby powyżej 18 lat, dla pary nastolatków (12-17 lat) tej samej płci, dla każdego nastolatka różnej płci i dla pary dzieci (poniżej 12 lat).

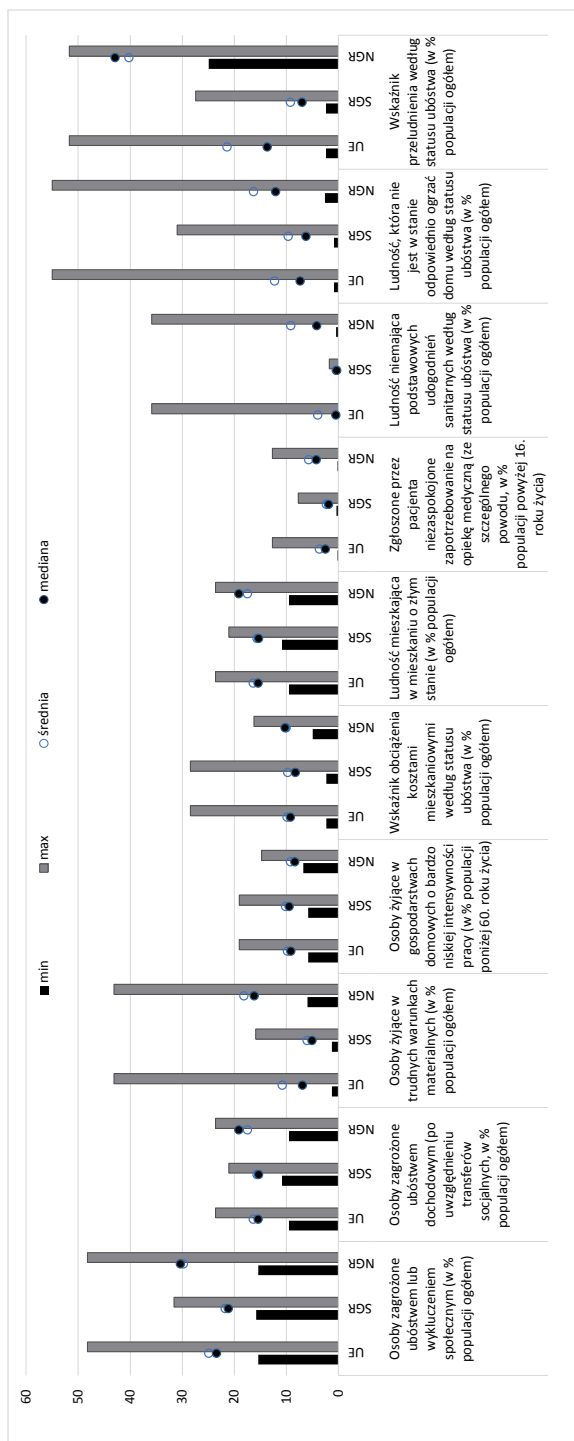
Wskaźniki te służą do monitorowania postępów poczynionych w UE w zakresie zmniejszania ubóstwa wielowymiarowego (pierwsze cztery z wymienionych wskaźników) oraz zapewnienia zaspokojenia podstawowych potrzeb obywateli UE (pozostałe z wymienionych wskaźników) [Eurostat, 2017]. W badaniach przeprowadzonych na potrzeby artykułu uwzględniono jedynie 25 krajów UE. Trzy kraje UE (Chorwacja, Dania, Szwecja) zostały wyeliminowane z badań ze względu na brak kompletnych danych na temat ubóstwa za okres 2005-2016.

Analizę poziomu ubóstwa w gospodarkach rynkowych przeprowadzono, dokonując umownego podziału badanych krajów UE na dwie grupy charakteryzujące się różną długością czasu funkcjonowania jako gospodarki rynkowe. Pierwszą grupę stanowią umowne SGR – kraje UE, które charakteryzują się długoletnią (długowiekową) tradycją funkcjonowania w systemie rynkowym. Zaliczono do niej: Austrię, Belgię, Cypr, Finlandię, Francję, Grecję, Hiszpanię, Holandię, Luksemburg, Malte, Niemcy, Irlandię, Portugalie, Wielką Brytanię i Włochy. Grupa druga to NGR, czyli kraje, w których zasady rynkowe wprowadzono dopiero w okresie transformacji, zatem stanowią ją niektóre kraje Europy, które przed 1990 rokiem określane były jako gospodarki centralnie kierowane. Do grupy tej zaliczono: Bułgarię, Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Republikę Czeską, Rumunię, Słowację, Słowenię i Węgry. Problem ubóstwa nabral w tych gospodarkach nowego znaczenia wraz z rozpoczęciem procesu ich przekształcania w gospodarki rynkowe. Towarzyszące temu zmiany systemowe oraz własnościowe spowodowały istotne przesunięcia w rozkładzie dochodów, a pojawienie się negatywnych zjawisk, takich jak bezrobocie i związany z tym brak środków do życia, będący wyznacznikiem biedy absolutnej, prowadziły do wzrostu rozwarstwienia i pogorszenia warunków życia niektórych grup społecznych [Panek, 2008, s. 98].

Badania poziomu ubóstwa w wyróżnionych dwóch grupach krajów oraz ich porównanie przeprowadzono z wykorzystaniem podstawowych miar tendencji centralnej i rozproszenia. Ze względu na długi zakres czasowy analizy, a także dużą liczbę wskaźników ubóstwa, pierwszą procedurą zastosowaną w badaniu było obliczenie dla każdego z krajów średniej wartości analizowanych wskaźników ubóstwa w okresie 2005-2016. Następnie podzielono kraje na dwie grupy, dla których wskazano minimalną i maksymalną wartość wskaźników oraz obliczono średnią, medianę, odchylenie standardowe i skośność.

3. Wyniki analizy

Wszystkie z 10 wskaźników służących do pomiaru ubóstwa są destymulantami, ich większe wartości świadczą o wyższym poziomie ubóstwa. Na rys. 1 przedstawiono porównanie poziomu ubóstwa w postaci uśrednionych wartości wskaźników z okresu 2005-2016 dla wszystkich krajów UE, jak również z ich podziałem na dwie grupy. Zamieszczone tam dane wskazują, że ubóstwo jest wyraźnie dostrzegalnym problemem w UE i nierównomiernie dotyka społeczeństwa w rozpatrywanych grupach gospodarek rynkowych.

Rys. 1. Poziom ubóstwa i jego zróżnicowanie w krajach SGR i NGR – wybrane miary tendencji centralnej i rozproszenia dla uśrednionych wartości wskaźników ubóstwa z okresu 2005-2016

Źródło: Obliczenia własne.

Biorąc pod uwagę minimalne i maksymalne wartości wskaźników ubóstwa, należy zauważyć, że przede wszystkim w NGR znajdują się kraje, dla których poszczególne wskaźniki ubóstwa przyjmują wartości maksymalne. Wyjątek dostrzegamy jedynie w przypadku dwóch wymiarów wyrażonych wskaźnikami 4 i 5. Najwyższy odsetek populacji osób poniżej 60. roku życia, będących członkami gospodarstw domowych o bardzo niskiej intensywności pracy, charakteryzuje Irlandię (ponad 19% tej populacji), najwyższy wskaźnik obciążenia kosztami mieszkaniowymi zanotowano natomiast w badanym okresie w Grecji (28,5% populacji ogółem). Jednocześnie jednak w przypadku czterech wymiarów ubóstwa (1, 2, 6, 7) to w grupie NGR znajdują się kraje z najniższymi poziomami wartości tych wskaźników w całej UE. W Republice Czeskiej w badanym okresie stwierdzono najniższy odsetek zarówno osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (15,4%), jak i osób zagrożonych ubóstwem dochodowym (9,5%) w całej UE. Na Słowacji odnotowano natomiast najniższy odsetek ludności mieszkającej w mieszkaniu o złym stanie (9,5%), a Słowenia to kraj, w którym najniższy wśród wszystkich krajów UE odsetek ludności powyżej 16. roku życia zgłasza niezaspokojone zapotrzebowanie na usługi medyczne (0,2%).

Analiza wartości średniej dla dwóch badanych grup krajów wskazuje, że jedynie w przypadku jednego wymiaru ubóstwa SGR można ocenić gorzej niż NGR (wskaźnik 4). Średni poziom odsetka osób żyjących w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy był w okresie analizy w grupie SGR wyższy o 1 p.p. niż w grupie NGR. Porównanie SGR i NGR pod względem średniego poziomu pozostałych wymiarów ubóstwa ukazuje duże dywergencje między analizowanymi grupami gospodarek, na niekorzyść NGR. Szczególnie duża różnica widoczna jest w wymiarze ubóstwa charakteryzowanym wskaźnikiem 8. W NGR średni odsetek osób nieposiadających udogodnień sanitarnych jest 23 razy wyższy niż w SGR. Dla pozostałych wskaźników różnica ich średnich poziomów dla obu grup krajów nie jest już tak duża, ale bardzo znacząca. W NGR w porównaniu do SGR ponad 4-krotnie wyższy odsetek populacji (40,3%) żyje w przeludnionych mieszkaniach, ponad 3-krotnie większy (18,2%) – w trudnych warunkach materialnych, a 2,5-krotnie większy jest udział osób zgłaszających niezaspokojone zapotrzebowanie na opiekę medyczną (5,7%). Wartość pozostałych uśrednionych dla całego okresu analizy wskaźników ubóstwa w grupie NGR jest wyższa od 70% do 3% w porównaniu do SGR.

Tabela 1. Zróznicowanie ubóstwa w krajach SGR i NGR – wybrane miary rozproszenia i symetrii

Nr wskaźnika	Wskaźnik	Miara	UE	SGR	NGR
1	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w % populacji ogółem)	odchylenie standardowe	7,92	4,55	9,42
		skośność	1,18	0,48	0,39
2	Osoby zagrożone ubóstwem dochodowym (po uwzględnieniu transferów socjalnych, w % populacji ogółem)	odchylenie standardowe	3,66	2,87	4,40
		skośność	0,15	0,46	-0,50
3	Osoby żyjące w trudnych warunkach materialnych (w % populacji ogółem)	odchylenie standardowe	9,43	3,86	10,67
		skośność	1,81	1,18	1,09
4	Osoby żyjące w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy (w % populacji poniżej 60. roku życia)	odchylenie standardowe	2,82	3,04	2,33
		skośność	1,34	1,30	1,37
5	Wskaźnik obciążenia kosztami mieszkaniowymi według statusu ubóstwa (w % populacji ogółem)	odchylenie standardowe	5,37	6,44	3,05
		skośność	1,49	1,50	0,34
6	Ludność mieszkająca w mieszkaniu o złym stanie (w % populacji ogółem)	odchylenie standardowe	6,18	5,80	5,98
		skośność	0,21	0,66	-0,46
7	Zgłoszone przez pacjenta niezaspokojone zapotrzebowanie na opiekę medyczną (ze szczególnego powodu), w % populacji powyżej 16. roku życia	odchylenie standardowe	3,41	1,92	4,11
		skośność	1,23	1,56	0,26
8	Ludność niemająca podstawowych udogodnień sanitarnych według statusu ubóstwa (w % populacji ogółem)	odchylenie standardowe	7,82	0,43	10,23
		skośność	2,93	1,96	1,69
9	Ludność, która nie jest w stanie odpowiednio ogrzać domu według statusu ubóstwa (w % populacji ogółem)	odchylenie standardowe	11,88	9,09	14,31
		skośność	1,93	1,37	1,92
10	Wskaźnik przeludnienia według statusu ubóstwa (w % populacji ogółem)	odchylenie standardowe	17,10	7,13	8,98
		skośność	0,50	1,65	-0,63

Źródło: Obliczenia własne.

Dla obu grup gospodarek w przypadku siedmiu wskaźników ubóstwa wartość mediany niższa od wartości średniej oraz dodatnia wartość współczynnika skośności (tabela 1) oznaczają, że w większej części krajów z obu badanych grup poziom ubóstwa był w tych wymiarach wyższy niż przeciętny dla danej grupy, przy czym tylko w przypadku wskaźników 4 i 9 wartość współczynników skośności jest nieco wyższa dla NGR. W przypadku pozostałych trzech wskaź-

ników (2, 6 i 10) dla NGR współczynnik skośności przyjął niewielką wartość ujemną (od $-0,4$ do $-0,6$). Wszystko to oznacza mniejsze zróżnicowanie ubóstwa (aż w 8 jego wymiarach) w krajach NGR w porównaniu do SGR.

Podsumowanie

Według jednego z poglądów wyrażanych w literaturze przedmiotu rynek jest podstawowym mechanizmem zapewniającym dobroczynne skutki, a ubóstwo wydaje się normalnym i sprawiedliwym wynikiem działania instytucji rynkowych oraz efektem braku wzrostu gospodarczego [Berggren, 2003; Davis i Sanchez-Martinez, 2015, s. 8]. Według Little'a [2013] adherenci tego poglądu zdają się nie dostrzegać zawodności rynku w postaci mechanizmów ekonomicznych, powodujących ubóstwo nawet w zamożnych społeczeństwach, takich jak analizowane kraje UE, w których następuje niemalże nieprzerwany wzrost gospodarczy, z pewnymi wahaniami poziomu jego zmian, a które odczuły także skutki ostatniego kryzysu finansowego i realnej sfery gospodarki.

Przeprowadzona analiza wykazała, że w tych gospodarkach dużą część społeczeństwa dotyka zarówno ubóstwo absolutne, jak i relatywne. Duże różnice między dwoma analizowanymi grupami krajów widoczne są w zaspokajaniu podstawowych potrzeb (brak udogodnień sanitarnych, przeludnione mieszkania), jak również ubóstwa wielowymiarowego ujawnionego przez odsetek osób żyjących w trudnych warunkach materialnych. Należy jednak podkreślić, że w obydwu grupach krajów duży jest odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (średnio 22% w SGR i 30% w NGR). Istnieją realne obawy potwierdzone badaniami, że do ograniczenia ubóstwa relatywnego nie wystarczy sam wzrost gospodarczy, który nie ma charakteru inkluzywnego [Narayan, Saavedra-Chanduvi i Tiwari, 2013; Pérez de la Fuente, 2016]. Niepokojące zjawiska występujące obecnie w krajach UE, takie jak: NEET, *working poor* czy prekarność zatrudnienia, mogą mieć w niedługim czasie negatywne konsekwencje nie tylko dla wielu grup społecznych, przyczyniając się do ich ubóstwa, ale także dla funkcjonowania samych gospodarek. Badanie wpływu tych zjawisk na poziom ubóstwa powinno być przedmiotem pogłębionych analiz.

Literatura

- Alkire S., Santos M.A. (2013), *A Multidimensional Approach: Poverty Measurement & Beyond*, "Social Indicators Research", No. 112, s. 239-257.
- Bank Światowy (2001), *World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty*, World Bank, Washington.
- Barkin D., Lemus B. (2013), *Understanding Progress: A Heterodox Approach*, "Sustainability", No. 5, s. 417-431.
- Berggren N. (2003), *The Benefits of Economic Freedom: A Survey*, "The Independent Review", Vol. VIII, No. 2, s. 193-211.
- Boryczko M., Frysztacki K., Kotlarska-Michalska A., Mendel M. (2016), *Solidarni przeciw biedzie. Socjologiczno-pedagogiczny przyczynek do nowych rozwiązań starego problemu*, Europejskie Centrum Solidarności, Gdańsk.
- Darvas Z. (2017), *Why is it so Hard to Reach the EU's 'Poverty' Target?* "Discussion papers MT-DP", No. 2017/14, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences.
- Davis P.E., Sanchez-Martinez M. (2015), *Economic Theories of Poverty*, Joseph Rowntree Foundation, <https://www.jrf.org.uk/report/economic-theories-poverty> (data dostępu: 14.09.2018).
- Eurostat (2017), *Sustainable development in the European Union: Monitoring Report on Progress Towards the SDGs in an EU Context (2017 edition)*, <http://ec.europa.eu/eurostat/about/policies/copyright> (data dostępu: 20.09.2018).
- Gordon D., Irving M.K., Nandy S., Townsend P. (2009), *The Extent and Nature of Absolute Poverty Final Report to DFID: R8382*, The University of Bristol, s. 4, <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08c37ed915d622c0011d7/R8382FR.pdf> (data dostępu: 10.09.2018).
- Haughton J., Khandker S.R. (2009), *Handbook on Poverty and Inequality*, World Bank, Washington, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTPA/0,,contentMDK:22405907~menuPK:6626650~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:430367,00.html> (data dostępu: 12.09.2018).
- Ignaciuk E.B., Kiwak W. (2014), *Ubóstwo, jako przejaw nieefektywności rynku*, „Pieniądze i Więź”, nr 3(64), s. 132-141.
- Każmierczak-Kałużna I. (2012), *Ubóstwo jako problem społeczny. Kwestie terminologiczne i ustalenia empiryczne*, „Kultura i Społeczeństwo. Odmiany Nierówności”, nr 1, s. 147-157.
- Kim K., Lee Y., Lee Y. (2010), *A Multilevel Analysis of Factors Related to Poverty in Welfare States*, "Social Indicators Research", No. 99, s. 391-404.
- Komisja Europejska (2009), *Badanie Eurobarometru – ubóstwo i wykluczenie społeczne*, http://ec.europa.eu/employment_social/2010againstpoverty/extranet/Eurobarometre_091216_PL.pdf (data dostępu: 12.09.2018).

- Komisja Europejska (2017), *EU SDG Indicator Set. Indicators for Monitoring the Sustainable Development Goals (SDGs) in an EU Context*, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/276524/7736915/EU-SDG-indicator-set-with-cover-note-170531.pdf> (data dostępu: 14.09.2018).
- Lister R. (2007), *Bieda*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa.
- Little D. (2013), *Poverty and Economics*, Economist's View, <http://economistsview.typepad.com/economistsview/2013/08/poverty-and-economics.html> (data dostępu: 20.09.2018).
- Malinowska E. (2012), *Ubóstwo jako efekt zewnętrzny funkcjonowania konkurencyjnej gospodarki*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, nr 25, s. 37-49.
- Marx I., Nolan B., Olivera J. (2015), *The Welfare State and Antipoverty Policy in Rich Countries* [w:] A.B. Atkinson, F. Bourguignon (eds.), *Handbook of Income Distribution*, Vol. 2, Elsevier, s. 2063-2139, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780444594297000248> (data dostępu: 11.09.2018).
- Mellish J. (2016), *Relative Poverty – a Measure of Inequality, not Poverty*, <http://hummedia.manchester.ac.uk/schools/soss/politics/conference/Jack%20Mellish%20-%20Relative%20Poverty%20%20a%20Measure%20of%20Inequality%20not%20Poverty.pdf> (data dostępu: 14.09.2018).
- Naïri Quinn N. (2017), *The Global Multidimensional Poverty Index*, EC Joint Research Centre, https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/sites/default/files/01%20-%20Global%20Multidimensional%20Poverty%20Index%20-%20Natalie%20Nairi%20Quinn_0.pdf (data dostępu: 5.08.2018).
- Nándori E. (2011), *Subjective Poverty and Its Relation to Objective Poverty Concepts in Hungary*, „Social Indicators Research”, No. 102, s. 537-556.
- Narayan A., Saavedra-Chanduvi J., Tiwari S. (2013), *Shared Prosperity: Links to Growth, Inequality and Inequality of Opportunity*, Policy Research Working Group 6649, The World Bank.
- Panek T. (2008), *Ubóstwo i nierówności: dylematy pomiaru* [w:] *Statystyka społeczna – dokonania, szanse, perspektywy*, BWT, t. 57, GUS, Warszawa, s. 96-108, www.stat.gov.pl/cps/.../POZ_Ubostwo_i_nierownosci-dylematy_pomiaru.pdf (data dostępu: 15.09.2018).
- Panek T. (2014), *Statystyka społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Pollok A. (2002), *Metody analizy ekonomicznej zjawiska ubóstwa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, nr LXIV(4), s. 149-171.
- Pereira da Costa L., Dias J.G. (2015), *What do Europeans Believe to be the Causes of Poverty? A Multilevel Analysis of Heterogeneity Within and Between Countries*, „Social Indicators Research”, Vol. 122(1), s. 1-20.
- Pérez de la Fuente B. (2016), *Economic Growth and Poverty Reduction in a Rapidly Changing World*, European Economy ECONOMIC BRIEF 019, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/eb019_en_2.pdf (data dostępu: 19.09.2018).

- Tarkowska E. (2013a), *Wprowadzenie. Dyskurs ubóstwa i wykluczenia społecznego* [w:] E. Tarkowska (red.), *Dyskursy ubóstwa i wykluczenia społecznego*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa, s. 14-34.
- Tarkowska E. (2013b), *Zakończenie. Wielość i zróżnicowanie dyskursów ubóstwa* [w:] E. Tarkowska (red.), *Dyskursy ubóstwa i wykluczenia społecznego*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa, s. 436-450.
- Therborn G. (2015), *Nierówność która zabija. Jak globalny wzrost nierówności niszczy życie milionów i jak z tym walczyć*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Townsend P. (1979), *Poverty in the United Kingdom*, Allen Lane and Penguin Books, London.
- UNDP (2013), *Human Development Report 2013. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World*, New York.
- Weziak-Białowolska D. (2016), *Spatial Variation in EU Poverty with Respect to Health, Education and Living Standards*, "Social Indicators Research", Vol. 125(2), s. 451-479.
- Weziak-Białowolska D., Dijkstra L. (2014), *Regional Human Poverty Index. Poverty in the Regions of the European Union*, Joint Research Centre EUR, <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/regional-human-poverty-index-poverty-regions-european-union> (data dostępu: 4.08.2018).
- [www 1] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators> (data dostępu: 21.09.2018).
- [www 2] *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, United Nations, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (data dostępu: 17.09.2018).

POVERTY IN MARKET ECONOMIES – AN EXAMPLE OF EU COUNTRIES

Summary: Poverty is a multidimensional social phenomenon occurring in every economy around the world, and its elimination has become the first of the Sustainable Development Goals (SDGs). The aim of the article is to analyze the level of poverty and its changes in EU countries divided into two groups: old and new market economies. It was carried out on the basis of 10 indicators (available in the Eurostat database) specifying the progress in the implementation of the first SDG. The achievement of the goal was based on the use of analysis of descriptive statistics of their time series for the period 2005-2016 and synthetic vector measures of poverty calculated for each country. The obtained results indicate a significant differentiation of poverty in the analyzed groups of countries and changes in its level in the analyzed period.

Keywords: poverty measurement, EU countries, Sustainable Development Goal.